

Johann Arndt

Nepominutelnou osobností počátku 17. století, byl Johann Arndt. Johann Arndt se narodil roku 1555 v Anhaltsku a byl tedy o generaci starší než Jakob Boehme. Studoval na universitách v Helmstedtu a v Basileji, kde se nejspíše seznámil s Paracelsovým učením. Je příznačné, že jako správný paracelsista nehledě na šíři svých úkolů a postavení hlavního městského faráře a později zemského superintendenta až do své smrti skutečně praktikoval paracelsistickou terapii.

Stal se však farářem, neboť to bylo povolání jeho otce, a to nejprve jako diákon u něj v Ballenstedtu, pak na různých dalších místech, z nichž první významnější bylo v Nicolaikirche v Quedlinburgu. Tam se s ním setkal mladý Johann Gerhard (1582-1637), později hlavní theolog a "otec" luterské orthodoxie. (Gerhard měl strmou kariéru - roku 1606 byl již superintendentem, 1615 generálním superintendentem v Coburgu, 1616 profesorem v Jeně; své *Loci theologici* (9 svazků) vydal mezi lety 1610-1622). Zřejmě toto setkání oba dva zúčastněné pozitivně ovlivnilo: Gerharda například v zájmu o medicínu. Gerhard též později do jisté míry vždy držel nad Arndtem ochrannou ruku: zaručoval se za jeho pravověrnost, a tak ho zaštiťoval proti nejrůznějším útokům.

Velkým zářezem v Arndtově životě byl rok 1598; tehdy zuřila v Německu morová rána (která například podobným způsobem "probudila" i Philippa Nicolai). Arndt tehdy vzbudil pozornost jak svými kázáními (o Egyptských ranách!), tak péčí o nemocné. Tehdy se zřejmě počala rodit jeho slavná modlitební kniha. Ale už předtím, roku 1597 vydal *Traktat von der Alten Philosophie* (sic!) a z téhož roku pochází jeho 1597 *Ikonographia*, což je obrana proti kalvínskému obrazoborectví. Vydal též znovu po více než půlstoletí *Deutsche Theologie* a v předmluvě doporučil její časté čtení. Později (1605) spojil její vydání i s Následováním Krista, dvěma spisy Staupitzovými a roku 1621 vydal Taulerovu postilu. Ale již roku 1599 byl povolán za hlavního faráře k sv. Martinovi do Braunschweigu. Léta tam strávená byl pro něj velmi obtížný čas: městem zmítaly prudké spory a politické vášně (Braunschweig tehdy již po léta bojoval za plnou nezávislost na brunšvických vévodech). Roku 1605 došlo dokonce k barbarské popravě vůdce tzv. "šlechtické" strany, Henninga Brabanta. Ovšem právě uprostřed těchto dramatických událostí a nepokojné doby Arndt pracuje na svém hlavním díle *Vom wahren Christenthumb*, jež nakonec vyšlo roku 1605. Z Braunschweigu odešel Arndt posléze v letech 1608 -1611 do Eisleben, kde prožil naopak svá nejkřivnější léta, až byl nakonec povolán na místo brunšvicko-lüneburského superintendenta v Celle, kde setrval až do své smrti, tedy do r. 1621.

Arndtovo *Vom wahren Christenthumb* je svým určením modlitební kniha, je velmi obsáhlá a má zajímavé členění, které zjevně demonstrovuje onu symbiózu přírodní filosofie s křesťanskou theologií, jež prakticky dominovala v protestantském světě koncem 16. století; Ve své definitivní podobě obsahuje 6 dílů, nazvaných (podtituly, neobsahují něco obzvláště zajímavého, vynechávám): *I. Liber Scripturae II. Liber Vitae, Christus III. Liber Conscientiae - Wie Gott den höchsten Schatz, ..., in des Menschen Herz gelegt hat, als einem verborgenem Schatz im Acker, als ein göttliches innerliches Licht der Seelen.. IV. Liber Naturae V. Liber Confessionis - Wie der wahrer Glaube ... auf die Lehre von der H.Dreyeinigkeit, von der Person und Amt Christi, und von den Wohlthaten den Heiligen Geistes, gegründet sey.* Tato kniha se dále dělí na 3 díly: *I: Vom wahren Glauben und heil. Leben, II: Von der Bereinigung der Glaebigen mit Christo Jesu ihrem Haupte, III: Von der Heiligen Dreyeinigkeit; VI. Liber Demonstrationis* (též *Zuschrift*, nebo *Verantwortung*) - je jakési repetitorium. Je rozděleno na knihy a kapitoly přesně podle předchozího dělení. Je až neuvěřitelné, jak se Arndtovo *Vom wahren Christenthumb* rozšířilo a stalo populárním; bylo tištěno stále a znova a jako modlitební kniha fungovalo ještě na konci 19. století!

V postavě Arndtově máme příklad pravověrného církevního představitele, jenž usiloval vědomě o prohlubování víry své i svých svěřených duší, jenž nebyl laxní k morálním otázkám a zároveň měl přehled po myšlenkovém světě doby. Arndt ovšem čelil za svého života výtkám a jeho pravověrnost byla zpochybňována. Hlavní námitkou proti němu byl jeho požadavek na přebývání Boha v člověku a svatost života. (Byl proto spojován i se Schwenckfeldem aj.) Arndt ale všechny spory ustál. Nejrůznější jeho obhajoby byly později připojovány jako V a VI kniha k *Wahres Christenthumb*. V pozitivním smyslu se na něj odvolávali Rosikruciani, označující jej jako toho, jenž jako orel přišel po labuti (Lutherovi). Arndtovo učení, ač bezesporu mystické, nebo aspoň s mystickými názvuky však opravdu nenabourává příliš hranice pravověří. Nemůžeme zde rozebírat mnohé zajímavé momenty v Arndtově díle, například jeho hodnocení ohně (je mu symbolem špatné bohoslužby a hněvu Božího), jedině na ukázkou, co ještě mohlo být na přelomu 16. a 17. století považováno za pravověrný výklad, uvádím krátký výňatek z pasáže pojednávající o Adamově pádu (jehož příčinu spatřuje tradičně v Adamově samolibé pýše):

1.2.3... Daraus dieser Greuel erfolget: Erstlich, dass der mensch dem satan [NB o satanovi se v předchozím výkladu vůbec nemluví, je zde "nedefinovanou proměnnou"] gleich worden in seinem herzen, denn sie haben beyde gleiche suende begangen: Und ist demnach der mensch aus GOTTes bilde des satans bild, und sein werkzeug worden, faehig aller bosheit des satans. Darnach ist der mensch aus einem goettlichen, geistlichen, himmlischen bilde gar irdisch, fleislich, viehisch und thierisch worden. Denn erstlich, damit der satan sein teufelisch bildniss im menschen pflanzete, so hat er durch seine listige, giftige, verfuerische worte und betrug seinen schlangensamen in den menschen gesaeet, welcher heist eigene liebe, eigener wille, und GOTT selbst seyn. ().. - v uvedené pasáži jsem podtrhl termíny a myšlenky, s nimiž se prakticky v nezměněné formě a funkci setkáváme později v četných dílech největšího německého theosofa a mystika své doby - Jakoba Boehma. Jednou z takových myšlenek může například být, že není podstatného rozdílu mezi člověkem a andělem, potažmo ďáblem.